

Holger Thesleff:

PLATON

Ruotsinkielisestä käsikirjoituksesta suomentanut Marja Itkonen-Kaila. Otava, Helsinki 1989. 480 sivua.

Otava on saamassa päätökseen Platonin teosten julkaisemisen suomeksi. Ensimmäinen osa ilmestyi 1977 ja viimeisen, seitsemännön osan, on määrä valmistua 1990.

Teosten julkaiseminen on jo sinänsä merkittävä kulttuuriteko, mutta erityisen nautittavaksi sen tekee teossarjan toimittajien huolellinen työ. Holger Thesleff on toimittanut Platonin teokset ja on nyt julkaissut näihin liittyen laajahkon teoksen, joka on sekä johdanto että tietolähde Platonin teosten suomennokeeseen.

Erilaisia Platonin elämäkertoja on kirjoitettu runsaasti, vanhin säilyneistä on *Apule-*

iuksen (2. vs. jaa., latinankielinen). Thesleffin teos on lajissaan ensimmäinen Pohjoismaissa. Teos on laajempi ja luonteeltaan toisenlainen kuin aiemmin suomeksi ilmestynyt neuvostoliittolaisen Valentin Asmuksen Platon -teos (1978).

Platonin filosofiaa on pidetty länsimaisen filosofian perustana, joskus jopa liioitellen sanomalla, että kaikki myöhempi filosofia on vain reunamerkintöjä Platonin oivalluksiin. Silloinkin kun Platonin ajatuksia on pidetty jossakin merkityksessä tuhoisina, kuten esimerkiksi Karl Popperin *Avoimessa yhteiskunnassa ja sen vihollisissa*, Platonin merkitystä ei ole kiistetty. Kirjoittaminen Plato-

nista on siksi vaikeaa, mikäli aikoo tuoda jotakin uutta sortumatta historialliseen mieltävaltaisuuteen.

□ □ □

Holger Thesleff antaa perustellun kokonaiskuvan Platonista. Aluksi teoksessa tarkastellaan Perikleen kauden Ateenaa taustana Platonin filosofian kehitykselle. Sitten käydään läpi Platonin elämän varhaiset vaiheet ja siirrytään tarkastelemaan yksityiskohdaisesti Platonin tekstejä *Apologiasta* vanhuuden teoksiin. Lopuksi vielä tarkastellaan Platonin ja jälkimaailman suhdetta.

Filosofia oli ennen filosofeja. Termi *filosofos* on ollut käytössä jo pari sukupolvea ennen Platonia, mahdollisesti jopa **Pythagoraan** ajoista lähtien. **Diogenes Laertiuksen** mukaan Phliuksen tyranni Leon oli kysynyt Pythagoraalta, kuka tämä on. Pythagoras vastasi olevansa filosofi. Kun termi oli Leonille tuntematon, Pythagoras selvitti sen merkitystä seuraavalla vertauksella: urheilukilpailuissa osa ihmisistä on mukana kampailemassa voitosta (kilpailijat), toiset hyöty-mässä kauppiaina. Kolmannet ovat mukana katsojina. Kaksi ensimmäintä ryhmää ovat orjasieluja, viimeainitut ovat kuten filosofit totuuden etsijöitä. Platon on etsijä, mutta se ei merkitse, että hän olisi passiivinen katsoja elämän kilpailussa. Platon osallistuu aikansa politiikkaan ja muuhun elämän tapahtumiseen omalla filosofiallaan. Eikä vain omaan aikaansa, vaan Platon on ollut ja on mukana yhä edelleen meidän aikamme kiistoissa.

Thesleff tiivistää (s. 466—467) Platonin filosofiasta kaksi 'ajatonta' sanomaa: filosofiteesin ja ajatuksen dialogisesta asenteesta.

Filosofiteesin mukaisesti ihmiselle ei mikään ole tärkeämpää, kuin että hän yrittää aktiivisesti ymmärtää, miten hänen tulee elää. Kaikkinainen viihtyvyys, kaikki perinteet ja sidonnaisuudet ovat tämän rinnalla vähäarvoisia. On pyrittävä järjen avulla yleisnäkemykseen elämästä, jossa itsekkäät edut saavat väistyä. Thesleffin mukaan tämä merkitsee sitä, että on suotavaa, että on olemassa älyllinen eliitti, joka tuntee moraalisen vastuunsa ja toimii vähemmän itsekkäästi kuin enemmistö. On välttämätöntä jatkuvasti pohtia, miten tällaiselle eliitille voidaan saada yleinen hyväksyminen, miten se voi toimia, vaikuttaa päätöksiin ja kokea asemansa mielekkääksi.

Dialoginen asenne taas merkitsee, ettei pysyviin totuuksiin ole yksinkertaista oikotietä. Pitkien vaivalloisten keskustelujen tai assosioivien ajatusleikkien kautta voimme lähestyä niitä. Mutta mitään lopullista, yksiselitteistä totuutta emme voi koskaan saavuttaa.

□ □ □

Thesleff oikoo myös yleisesti levinneitä vääriä tietoja Platonin elämästä. Esimerkiksi varsin yleisesti on esitetty, että Platon teki opintomatkoja Pohjois-Afrikkaan, Etelä-Italiaan ja Egyptiin (ks. esimerkiksi Asmus). Kaikki tämä on kuitenkin tuulesta temmattua. Thesleffin mukaan voidaan pitää jokseenkin varmana, että Platonin ulkomaanmatka rajoittui lähinnä Etelä-Italiaan ja Sisi-liaan ja kesti tuskin vuottakaan (s. 123—124). Tämä ja eräät muut elämäkerralliset tarkennukset saattavat tuntua pieniltä, mutta niiden merkitys Platonin maailmankuvan muotoutumisen kannalta on hyvin tärkeä. On äärimmäisen tärkeää huomata eri ajattelijoiden ajatusten historialliset edellytykset ja näiden ajatusten pysyvän arvon suhde.

Vakavampia kuin kyseiset elämään liittyvät virhekäsitykset ovat kuitenkin ne, jotka liittyvät Platonin ajatuksiin. Thesleffin mukaan Platon ei opeta uskomaan traditioihin ja myytteihin, kunnioittamaan, idealisoimaan, elämään unelmissa. Hän ei liioin opeta tekemään vallankumouksia, pystyttämään poliisivaltiota, hävittämään yksilöllisyyttä, vihaamaan kehitystä, kokeilua, vapautta, mielihyvää ja nautintoa, muuttamaan rak-kautta luonnottomaksi, lohduttautumaan yli-ihmisuskolla, kansalliskiihkolla ja selunvaellusopilla, filosofoimaan abstraktioilla, joilla ei ole tekemistä todellisuuden kanssa. Hän ei opeta hyväksymään vanhentunutta maailmakuva ja siihen kuuluvia arvostuksia — jos nimittäin dialogeja luetaan oikein.

Vaikka hyväksyisimme ajatuksen siitä, että Platonin ajatuksia voi tulkita eri tavoin 'oikein', se ei merkitse tulkinnan mielivaltaa. Platonin eri dialogit ovat kokonaisuus, joka luo tulkinnalle perustan.

□ □ □

Teos on selkeästi jäsennelty ja sen käyttöä helpottaa henkilöhakemisto. Sen sijaan asiahakemisto puuttuu. Kun Platonin teosten laitoksen tähänastisista osista se puuttuu myös, olisi toivottavaa, että teosten viimeiseen osaan liitettäisiin asiahakemisto.

Teos on yleistajuinen, mutta esitystavaltaan ja rakenteeltaan hieman yksitoikkoinen, siten sen anti on parhaimmillaan lukijalle, joka jo on perehtynyt ainakin alustavasti Platonin teoksiin. Marja Itkonen-Kailan suomennot on selkeä ja luotettava; hän on osallistunut myös Platonin teosten suomentamiseen.

Thesleffin laaja tietämys kohteestaan johdattaa hänet monologiin dialogisuuden kustannuksella. 'Puhe' ei kuitenkaan ole niin pitkä, etteikö sille voisi olettaa myös vastausta. Aristoteleen teosten suomennokset voisivat olla hyvä teema, jonka puitteissa puhe voisi kääntyä dialogiksi joka ylittää Platonin keskustelulle asettamat puitteet.

VIITTEET:

Asmus, Valentin: Platon, Kansankulttuuri, Pori 1978

Platon: Teokset I—VII, Otava, Helsinki 1977—1990

PEKKA KALLI —————